وحدت کلمه

پشتیبانی شهید مدرس و سایر علما از حاج آقا نورالله و تأکید بر مقاومت

اشاره:

قیام علما برعلیه استبداد و دین‌ستیزی رضاخانی، حرکتی همه جانبه با هدف استقرار مشروطیت و اجرای قوانین اسلامی بود که در قالب اعتراض به قانون نظام وظیفه آغاز و ابعاد گسترده‌ای را نشانه گرفت. هراس و واهمه رژیم پهلوی از این قیام مقدس و رهبری شجاع آن حکایت از آن دارد که علما گامی بزرگ برای ناکام کردن استبداد پهلوی و استعمار بریتانیا برداشته و در صدد رهایی ایران از استبداد و استعمار بودند. نگاهی به برخی از اسناد تاریخی در این زمینه ابعاد مختلف این قیام را آشکار می‌سازد.

عین نامه مرحوم مدرس

بسم‌الله‌الرحمن‌الرحیم

حضور مبارک حضرات موالی عظام شکرالله مساعیهم الجمیله معروض می‌دارم: تلگراف احضاریه آقایان زیارت شد. اولاً لوترک الغطاء لنام؛ ثانیاً تا آنچه عقیده است اظهار نشود اصلاح نمی‌شود؛ ثالثاً حقیر و آقایان این جا مطیع نظریات هستیم؛ رابعاً موانع کم است، کسراب بقیعه. والسلام علیکم. مدرس

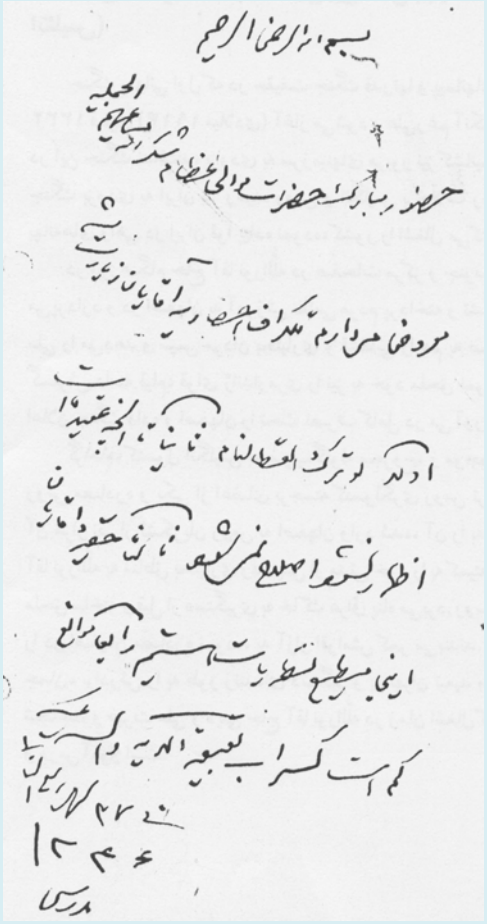

نامه آیت‌العظمی آقاسید ابوالحسن اصفهانی به حاج‌آقا نورالله دربارهٔ نحوهٔ مقابله با دین‌ستیزان و بیگانه‌پرستان

از نجف اشرف به قم

بسم‌الله الرحمن الرحیم

حضور مستطاب شریعتمدار کهف‌الانام مرجع‌الاحکام و حجة‌الاسلام والمسلمین آقای حاج شیخ نورالله دامت برکاته ـ بعرض عالی می‌رساند امید پیوسته وجود محترم عالی در پناه حضرت حق جل و علا موید به تاءییدات در ترویج شرع اقدس بوده باشد. مرقومه شریفه به امضای حضرت‌عالی و هیئت علمیه واصل راجع به پیش آمدهای حالیه و مسئله نظار شرحی مرقوم داشته بودند اما مسئله اولی البته اهتمام در جلوگیری از مفاسد دینیه اولین وظیفه هر مسلمی و لاسیما علما و روحانیین است ولیکن هرچه تاءمل شده و می‌شود طریق اصلاحی بعد از مدد غیبی به نظر نمی‌یاید الا همراه کردن مقام سلطنت و آن هم موقوف است به اینکه سوءتفاهمی واقع نشود که موید خیالات و شاهد صدق و دلیل و برهان لامذهبان بشود که بعضی مطالب را جلوه داده‌اند که نفوذ روحانیین به بعضی تقیدات مانع از نفوذ سلطنت و آبادی مملکت است باید به وسائل صحیحه فهماند قضیه برعکس است این‌گونه اشخاص فی‌الحقیقه کارکن اجانبند که به این دسائس می‌خواهند آنها را رواج دهند و تصفیه طریق برای آنها می‌کنند چون برای آنها دو سد بزرگ است در بلاد ایران یکی نفوذ روحانیین و مسموع‌الکلمه بودن ایشان ویکی تقید عامه ناس به عنوان دینیه و تعینات اسلامیه اگر این دو مطلب از بین رفت یا تضعیف شد رواج یافتن بعضی مسالک در بلاد سهل است با قرب اخبار و بالجمله طریق اصلاح منحصر به همین است که به حسب ظاهر مقام سلطنت همراه شود که این عناصر فاسده‌ای که در همه جا و هر اداره داخل شده و زمامداری غالب امور بید آنهاست دور و بجای آنها اشخاص صالحه قرار داده شود کم‌کم امور رو باصلاح خواهد گذاشت خصوصاً اگر جدا معتقد شد که علما فی‌الواقع معاضد و مساعد او و دیانت پشتیبان سلطنت اوست و جلب و جذب قلوب عامه که اهم مطالب است منوط به عنایت داشتن به این مطلب امر را منحصر دانسته که اعزام شخص متدین عاقل با لسانی

بشود که شفاهاً بعضی مطالب را بفهماند اگر حضرت عالی و سایر آقایان به این طریق داخل شوید مظنون آنست مفید باشد و به غیر این طریق به حسب ظاهر آهن سرد کوبیدن است مگر ید غیبی بعضی مقتضیات را ایجاد و بعضی موانع را رفع نماید و اما مسئله نظار آنهم از متفرعات مساعدت مقام سلطنت است و البته این عوامل فاسده نخواهند گذاشت و اگر از بعضی از آنها لفظاً مساعدت شود هزار گربه رقصانی خواهند کرد که مقدمات عقیم شود چنانکه بعد از جدیت در انتخاب اشخاص در قم مناقشاتی بعضی کردند که مطلب معوق ماند و بعد از آنکه امر ناگوار و ایادی بسیار در بین باشد باب مناقشه و اشکال‌تراشی و اسع و سهل است علاوه برآن چون صلاح چنان دیدیم مراجعه به آقایان مرکز کنیم و از ایشان نستوری آمد و در بعضی از جهات آن مناقشه داشتیم به همین رد و بدلها مطلب تأخیر افتاد تا اینکه به‌بینیم در انتخاب جدید چه می‌کنیم.

غرض آن است شهدالله دل ما هم خون است و اگر راهی برای اصلاح و انجام بعضی مطلب داشته باشد که رفع همه مفاسد شود بلکه احداث فساد بلانتیجه نشود حاضر و فداکار هستیم ـ در زمان تشریف جناب حجه‌الاسلام آقای حاج میرزا ابوالحسن بروجردی بعضی عرایض خدمتشان نمودم که اگر ابلاغ نموده‌اند بعد از تأمل تصدیق خواهند فرمود زیاده چه عرض کنم اسئل‌الله تعالی الفرج و السلام علیکم و رحمه الله و برکاته ذوات شریفه آقایان هیئت علمیه دامت تأییداتهم را مبلغ سلام و دعاگو است.

۱۲ ربیع‌الثانی ۱۳۴۶ الاحقر ابوالحسن اصفهانی

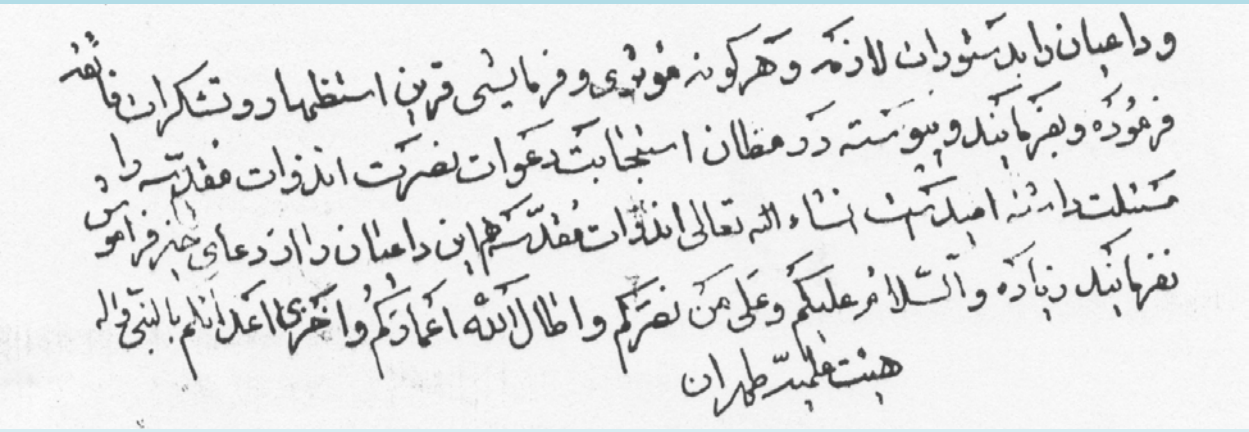

نامه هیئت علمیه تهران به حاج‌آقا نورالله درباره قیام ایشان علیه رضاخان

به عرض مقدس عالی می‌رساند: پرواضح است که غایة آمال خسران ملل دشمنان به حکم تعاند و تضاد امحا[ء] آثار اسلام و علما[ء] اعلام است و در این ایام به سبب ازدیاد قوه مالی و اعتبار جاهی و اعتماد خارجی زیاده از ماسبق جری و متعرض نوامیس اسلام و علما[ی] اعلام، قولاً و کتباً و عملاً شده‌اند؛ ولی هنوز، به حمدالله و المنه، به حکم فقذف فی قلوبهم الرعب، قلوبشان از نهضت و قیام علما[ی] اعلام دشمنان اسلام چون بید لرزان است پس بر کافه حجج اسلام و حفاظ شرع انور حضرت خیرالانام و اجل و متحتم است که، با عزم راسخ و قدم ثابت در مقام مدافعه از دشمن جاهد و به مفاد ان تنصراله ینصرکم و یثبت اقدامکم به فتح و نصرت‌الهی و مدد غیبی امیدوار باشند. و به طول مدت ملول و مکدر نباشند؛ چه آنکه، هر قدر مرض شدیدتر و علاج آن صعب‌تر باشد باید طبیب معالج زیادتر در استعلاج و رفع مرض کوشش نماید و هرقدر خصم قوی‌تر باشد شخص مدافع مادامی که رمق در بدن دارد باید دست از مدافعه برندارد و تمام قوای خود را در رفع خصم مصروف دارد تا عندالناس ملوم و عندالله مسئول و معاقب نباشد.

البته پر واضح است این داعیان و تمام اسلامیان از حرکت و نهضت آن حصون اسلام کمال تشکر و امتنان داریم و نیل به نعمت فتح و نصرت را امیدواریم و از یوم ورود آن ذوات مقدسه به بلده طیبه دست از وظایف شخصیه کشیده و در تحصیل مرام و مقصود سعی داشته و داریم. و تقاعد و تکاهل را در آن مورد حرام و غیر مشروع می‌دانیم. البته آن ذوات مقدسه تصدیق می‌فرمایید که تمام ابواب حرکت و قیام بر روی این داعیان مسدود و از همه جهت محصوریم. معهذا کمال امیدواری را داریم که از همت عالیه و انفاس قدسیه آن ذوات مقدسه مغلوب نگردیم و بعون‌الله و حسن تاءییده چندان طول نکشد که حجج اسلام مقضی المرام به وطن ماءلوف با نهایت عزت و سعادت مراحمت نمایند و به ارسال مراسلات مسامحه و مضایقه نفرمایند و داعیان را به دستورات لازمه و هرگونه مؤثری [؟] و فرمایشی قرین استظهار و تشکرات فائقه فرموده و بفرمایند و پیوسته در مظان استجابت دعوات نصرت آن ذوات مقدسه را مسئلت داشته امید است انشاءالله تعالی آن ذوات مقدسه هم این داعیان را از دعای خیر فراموش نفرمایند زیاده والسلام علیکم و علی من نصرکم واطال الله اعمالکم و اخزی اعدائکم بالنبی و آله. هیئت علمیه تهران

حمایت هیئت علمیه مرکز از قیام حاج‌آقا نورالله

بسم‌الله الرحمن الرحیم

بعرض عالی می‌رساند

مرقومه شریفه آن ذوات مقدسه، که منبی بر خیرخواهی عامه مسلمین و اظهار همدردی و همقدمی این داعیان بوده زیارت و ضمناً به سعادت ملاحظه بیانات حقه و اقدامات عالیه آن وجودات محترم نائل خیلی مورد تعجب و تاءسف واقع گردید که آقایان عظام دامت برکاتهم گمان فرمودند و یا احتمال دادند که آقایان هیئت مقدسه علمیه مرکز اعلی الله کلمتهم بدین بلیه عظمی عمومی و مصائب مسلمین شرکت ندارند و یا غفلت از اداء وظایف خود دارند چگونه تصور می‌رود یا ممکن است توهم شود که از چنین شدائد و گرفتاری نوعی و ناله و استغاثه بیچارگان و بیوه زنان تغافل و تکاهل و تساهل نمود و به هیچ‌وجه در مقام چاره‌جوئی و رفع نگرانی و اضطراب اهالی هر بلدی از بلاد اسلامیه برنمی‌آیند، حاشا ثم حاشا. البته به عرض آقایان اعلام عظام رسیده که قریب یک ماه است که تمام آقایان حجج اسلام و حصون ایمان دامت برکاتهم از تمام امورات شخصیه و مشاغل نوعیه خود دست برداشته‌اند و متفقاً بکلمه واحده در مقام چاره‌جویی و اصلاح و انجام مقاصد مشروعه که اساساً راجع است به حفظ نوامیس اسلامیه و ودایع الهیه و جلوگیری از هر قبیل قوانینی که برخلاف قوانین مقدسه اسلام وضع شود قیام و اقدام دارند؛ بالاخص در قضیه نظام اجباری که فوق‌العاده از حد تحمل خارج و طاقت فرساست امید است که به همم عالیه آن ذوات مقدسه و جدیت کامله و پافشاری در رفع این قانون جابرانه خانمان ویران کن شود، انشاءالله تعالی. البته از هیچگونه اقدامات

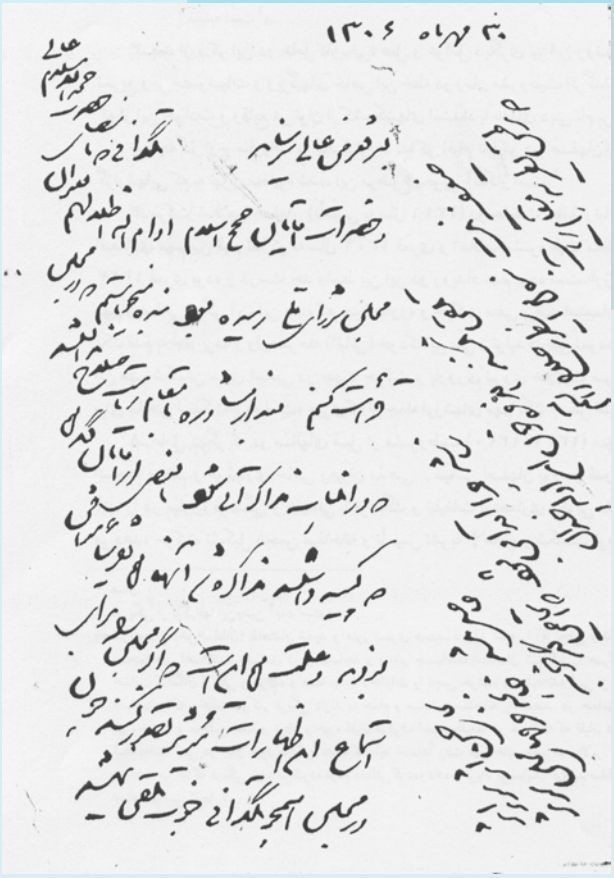

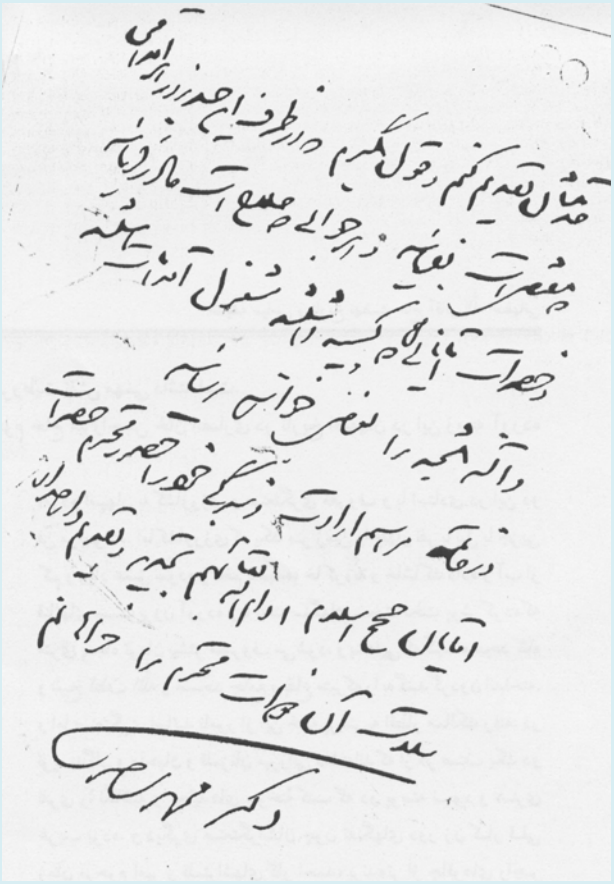

مقتضیه و ارجاع اوامر مقدسه خودداری نخواهد شد و همواره مزید توفیقات و تأییدات کامله آن ذوات مقدسه را خواهانیم.

هیئت علمیه مرکز

نامه دکتر مصدق به رهبران قیام

۳۰ مهرماه ۱۳۰۶

به شرف عرض عالی می‌رساند. تلگرافی که به امضای حضرت حجت‌الاسلام عالی و حضرات آقایان حجج اسلام ادام‌الله اظلالهم به عنوان مجلس شورای ملی رسیده بود بنده می‌خواستم که در مجلس قرائت کنم. بعد از مشاوره با مقام ریاست، صلاح نداستند که در این باب مذاکراتی شود. با بعضی از آقایان دیگر هم که کپیه داشتند مذاکره شد آنها هم تقریباً موافق بودند و علت هم این است که اگر مجلس را برای استماع این اظهارات مؤثر تصور کنند چون در مجلس همچو تلگرافی خوب تلقی نمی‌شد به جای حسن اثر سوءاثر حاصل می‌شد. چنانچه حرفهای محلی مؤثر نباشد چرا اقدامی شود که اشخاص دیگر خوب تلقی نکنند. بالاخره، چون این ادله چندان ضعیف نیست بنده نیز این طور صلاح دانستم که برطبق نظریه مقام ریاست خدمتتان تقدیم کنم و قول بگیریم که در ظرف این چند روز هر اقدامی که مقتضی است بفرمایند. و هر جوابی صلاح است صادر فرمایند و حضرات آقایانی که کپیه داشتند مشغول اقدامات هستند. و البته نتیجه را به عرض خواهند رسانید.

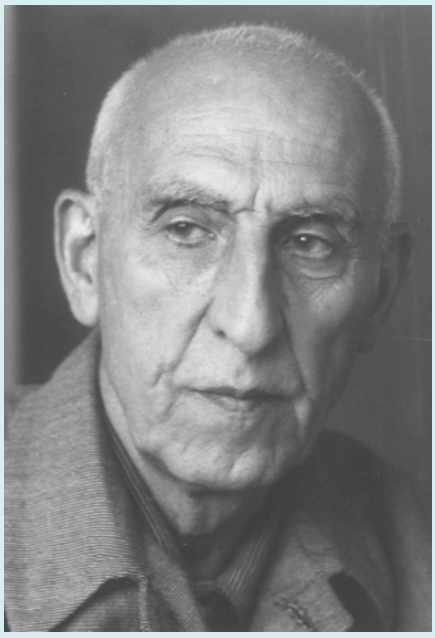

در خاتمه مراسم ارادت و بندگی خود را حضور محترم حضرات آقایان حجج اسلام ادام‌الله بقائهم تجدید و تقدیم و از خداوند سلامت آن ذوات محترم را خواهانم.

دکتر محمد مصدق